

UNIVERZALNI PERIODIČNI PREGLED STANJA LJUDSKIH PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

IV ciklus

Mart, 2024. godine

Izvještaj je sačinjen na osnovu žalbi građana podnesenih Instituciji ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, te godišnjih i specijalnih izvještaja dostupnih na zvaničnoj web-stranici Institucije².

INSTITUCIJA OMBUDSMENA ZA LJUDSKA PRAVA BOSNE I HERCEGOVINE

Potkomitet za akreditacije Globalne alijanse nezavisnih institucija za ljudska prava je dana 24.11.2017. godine Instituciju reakreditovala u status „A“, na period od pet godina. U septembru 2023. godine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ombudsmeni BiH) podnijeli su zahtjev Potkomitetu za periodičnu petogodišnju reakreditaciju, koji će biti razmatran na zasjedanju Potkomiteta u periodu mart-maj 2024. godine.

BiH je usvojila Zakon izmjenama i dopunama Zakona o ombudsmenu za ljudska prava BiH. Članom 4a³ predviđena je uspostava nezavisnog preventivnog mehanizma. Budžet institucija BiH za 2024. godinu nije usvojen, sredstva za funkcionisanje preventivnog mehanizma, iako predviđena, još uvijek nisu raspoloživa. Jedna od preporuka iz ranijeg procesa akreditacije i preporuke iz trećeg ciklusa UPR-a odnosile su se na obavezu uspostave i osiguranja funkcionisanja preventivnog mehanizma.

Ombudsmeni BiH su u martu 2023. godine usvojili Strategiju djelovanja Institucije za period 2023 – 2028. godina⁴.

Institucija je suočena s ograničenjima u pogledu jačanja kapaciteta, što se ogleda u nedovoljnim finansijskim sredstvima i prostornim kapacitetima.

¹ U nastavku teksta koristit će se sljedeće skraćenice:

Bosna i Hercegovine (u daljem tekstu: BiH)

Federacija Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: FBiH)

Republika Srpska (u daljem tekstu: RS)

Brčko distrikt Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: BD BiH)

Institucija ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Institucija)

² <https://www.ombudsmen.gov.ba/>

³ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine“, br. 61/23;

⁴ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2023042613164557eng.pdf

JEDNAKOST I ANTIDISKRIMINACIJA

Zakonski okvir za zaštitu od diskriminacije u BiH ostao je nepromijenjen.

BiH nije uklonila ustavne zapreke za uspostavljanje izbornog sistema bez etničke diskriminacije, na šta je obavezuju presude Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourgu⁵. Nije implementirana presuda Ustavnog suda BiH U-23/14.

U primjeni je Pravilnik o načinu prikupljanja podataka o predmetima diskriminacije u BiH⁶ koji propisuje⁷ da je potrebno osigurati razmjenu i dostavljanje objedinjenih godišnjih izvještaja o statističkim podacima o predmetima diskriminacije, u formatu mašinski čitljivog ispisa iz baze podataka o predmetima diskriminacije, u pisanoj i elektronskoj formi, između Ministarstva i Institucije.

BiH je napravila vidan napredak u zaštiti i podršci ljudskim pravima LGBTIQ osoba tokom proteklih dvadeset godina LGBTIQ aktivizma, koji je rezultirao kontinuiranim održavanjem povorke ponosa u Sarajevu⁸, bez incidenata, festivala *queer* kulture i umjetnosti i usvajanjem Akcionog plana za unapređenje ljudskih prava i osnovnih sloboda LGBTIQ osoba u BiH za period 2021-2024. godina⁹. U 2022. godini donesena je prva presuda¹⁰ u kojoj je sud potvrdio diskriminaciju prema LGBTIQ osobama. Nije došlo do usvajanja zakona o istospolnim partnerstvima.

UČEŠĆE ŽENA U POLITIČKOM ŽIVOTU

BiH je učinila značajne napore na uređenju ove oblasti, ali žene još uvijek nisu dovoljno zastupljene u organima zakonodavne i izvršne vlasti. Izborni zakon BiH usklađen je sa Zakonom o ravnopravnosti spolova¹¹. Žene čine 40% političkih kandidata/kinja na izborima, ali procenat izabranih žena daleko je niži. Na Općim izborima 2022. godine izabranih žena bilo je 16,66%, u Zastupničkom domu FBiH 26,53%, a u Narodnoj skupštini RS 18%. Zastupljenost žena u sudovima u 2022. godini bila je 64%.¹²

Političko predstavljanje žena nije zadovoljavajuće niti u jedinicama lokalne samouprave u BiH, niti u podopćinskim tijelima.

NASILJE NAD ŽENAMA

BiH nije harmonizirala zakone i javne politike u oblasti rodno zasnovanog nasilja s međunarodnim standardima. Porodični zakoni, zakoni o nasilju u porodici i krivični zakoni na svim nivoima vlasti

⁵ Sejdić i Finci, Zornić, Pilav i Šlaku;

⁶ <http://www.sluzbenilist.ba/page/akt/tXBohz4nh78h77fNwWnJU=>

⁷ Član 10. Pravilnika;

⁸ Povorke ponosa su održane: 2019., 2020., 2021., 2022. i 2023. godine;

⁹ <https://arsbih.gov.ba/project/akcioni-plan-za-unapredjenje-ljudskih-prava-i-osnovnih-sloboda-lgbti-osoba-u-bosni-i-hercegovini-za-period-2021-2024-godine/>

¹⁰ Presuda broj: 65 0 P 801 297 19 P od 04.04.2022. godine;

¹¹ Izborni zakon BiH zasnovan je na principu jednakih mogućnosti

¹² Prema podacima dostupnim u Tematskom biltenu „Žene i muškarci u BiH“, Sarajevo 2023. godine

u BiH djelimično su usklađeni s Konvencijom Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. U BD BiH i dalje postoji dvostruko normiranje nasilja u porodici, te se za neke oblike predviđa prekršajno kažnjavanje¹³.

Žene s invaliditetom, u zakonodavstvu, nisu prepoznate kao ugrožena kategorija u kontekstu rodno zasnovanog nasilja.

Politike/strategije usmjerene na sprečavanje i suzbijanje rodno zasnovanog nasilja postoje na entitetskom nivou, ali ne predviđaju posebne mjere usmjerene na pripadnike LGBTIQ populacije, niti Romkinje.

PRAVO NA ŽIVOT, SLOBODU I SIGURNOST OSOBA

Nasilje u porodici

U FBiH je 2013. godine donesen Zakon o zaštiti od nasilja u porodici¹⁴, u RS-u je 17.9.2019. godine usvojen Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici¹⁵ koji je usaglašen s odredbama Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija). Posebno je važno ukazati na značaj izmjena člana 42. gdje je brisana odredba kojom je propisano da će se počinitelj nasilja u porodici kazniti za prekršaj čime je osigurano da se kažnjavanje za nasilje u porodici u RS isključivo tretira kao krivično djelo u skladu s odredbom člana 190. Krivičnog zakona RS, u Brčko distriktu Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u BD¹⁶.

Trgovina ljudima

BiH je poduzela zakonodavne i operativne mjere kako bi ojačala svoje kapacitete za borbu protiv trgovine ljudima. Radi poštivanja međunarodnih standarda, BiH je ratifikovala UNCTOC i njene protokole, uključujući i Protokol iz Palerma. BiH je 2008. godine ratifikovala Konvenciju Vijeća Evrope o suzbijanju trgovine ljudima i obavezala se na puno poštivanje zakonskih, i drugih mjera iz ovih dokumenata. Prema izvještaju State Departmenta BiH se nalazi na 2. od 5 kategorija iz čega proizlazi da se čine značajni napori u eliminiranju trgovine ljudima. BiH je ratifikovala i sljedeće konvencije MOR-a: Br. 29: zabrana prisilnog rada; Br. 97: migracija u svrhu zapošljavanja (revidirana); Br. 105: ukidanje prisilnog rada; i Br. 142: radnici migranti (dopunske odredbe). Međunarodni standardi obavezuju BiH na puno poštivanje, ne samo u pogledu zakonodavne usaglašenosti i implementacije, nego i u pogledu osiguravanja institucionalnog i operativnog kapaciteta za sudsko procesuiranje i sprečavanje trgovine, uključujući i trgovinu u svrhu radne eksploatacije. Ove iste mjere moraju osigurati identificiranje i zaštitu žrtava.

¹³ U periodu od 2019. godine do danas povećao se broj žena žrtava nasilja u porodici, kao i broj femicida u BiH.

¹⁴ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici („Službene novine Federacije BiH“, broj: 20/13, 75/2021);

¹⁵ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici (“Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 84/2019) koji je stupio na snagu 1.1.2020. godine;

¹⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Brčko distriktu („Službeni glasnik Brčko distrikta BiH“, broj: 7/2018)

Migranti i tražitelji azila

Ombudsmeni BiH, djelujući u okviru svojih nadležnosti, na osnovu odredbi Zakona o strancima BiH¹⁷, Zakona o azilu¹⁸ i Zakona o zabrani diskriminacije BiH¹⁹, kao i međunarodnih standarda za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda koji se primjenjuju u pravnom sistemu BiH skreću pažnju da je aktuelno pitanje migracija u BiH. Posebno treba ukazati na odgovornosti institucionalnih mehanizama nadležnih za provođenja postupaka po zahtjevima, te osiguravanja statusnih i drugih prava garantovanih zakonodavstvom BiH i ratifikovanim međunarodnim standardima. Strani državljani na teritoriji BiH od Institucije ombudsmena zahtijevaju intervenciju radi pružanja mogućnosti za iskazivanje namjere za azil, zbog nedonošenja odluke u vezi sa zahtjevom za azil, postavljanje staratelja maloljetnoj osobi bez pratnje, nezakonitog postupanja nadležnih službi u postupku po zahtjevu za azil-iskazivanje namjere za traženje azila u BiH²⁰.

Ombudsmeni BiH održavaju kontinuirane aktivnosti u oblasti migracija koje podrazumijevaju prisustvo sastancima s nadležnim domaćim i međunarodnim institucijama, organizacijama i udrugama i predstavnicima Imigracijskog centra radi utvrđivanja stanja u istome.

Raseljene osobe

Sporazumom o izbjeglicama i raseljenim osobama predviđena je obaveza države i njenih entiteta da stvore političke, privredne i socijalne uslove za dobrovoljni povratak. Povratnici prava ostvaruju u skladu s entitetskim i kantonalnim zakonima koji najčešće nisu međusobno usklađeni, zbog čega iako su ostvarili pravo na zdravstvenu, socijalnu ili drugi vid zaštite, u slučaju promjene mjesta prebivališta ili povratka u prijeratnu sredinu, područje drugog entiteta, moraju ponovno prolaziti proceduru uvođenja u pravo. U FBiH putem Zakona o raseljenim osobama i povratnicima u FBiH i izbjeglicama iz BiH²¹, u RS-u Zakona o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u RS²². U 2023. godini zaprimljeno je devet predmeta vezanih za pitanje ratne štete na imovini žalitelja, zbog ne/mogućnosti obnove oštećenih objekata i pitanja procedura javnih poziva, upućene su dvije preporuke. Prema riječima povratnika: *"Papire sam predao nebrojeno puta, sve što se traži, da bi mi rekli da nešto nedostaje, da je zastarilo, kada i to nadopunim, zanovim, onda mi kažu imaš sve uslove ali nema više para i tako ukrug, iz godine u godinu."*²³

PRAVOSUĐE I VLADAVINA PRAVA

Pravo na pošteno suđenje

Kada je u pitanju oblast pravosuđa, povećanje žalbi prisutno je u kategoriji – dužina trajanja postupka i žalbi u kategoriji –izvršenje presuda. Također, primjetno je povećanje žalbi u kategoriji-

¹⁷ Zakon o strancima Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 88/15, 34/21);

¹⁸ Zakon o azilu Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, broj 11/16, Ispravka Zakona o azilu, „Službeni glasnik BiH“, broj 16/16);

¹⁹ Zakon o zabrani diskriminacije BiH („Službeni glasnik BiH“, broj: 59/05, 66/16);

²⁰ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2019010713545979cro.pdf,

²¹ Zakon o raseljenim osobama i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 01-78/05);

²² Zakon o raseljenim licima, povratnicima i izbjeglicama u Republici Srpskoj („Službeni glasnik RS“, br. 42/05);

²³ Ž-SA-04-585/23, Ž-BL-05-119/23, Ž-BL-144/23;

žalbe na rad sudija i žalbe na rad Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH (u daljem tekstu: VSTV BiH).

Na problem dužine trajanja postupka ombudsmeni ukazuju godinama u svojim izvještajima. Plan rješavanja starih predmeta daje određenu vjerovatnoću kada će neki predmet doći u razmatranje od strane suda, kao i da će se poštovati redoslijed zaprimanja inicijalnog akta, ali ne rješava suštinski problem dužine postupka, kao ni predmeta koji zahtijevaju hitno postupanje.

Također, Ombudsmeni godinama ukazuju na žalbe koje se odnose na nemogućnost ili otežano izvršenje pravosnažnih presuda. Problem se ogleda, između ostalog, i u situacijama kada je izvršenik općina, kanton ili entitet, u kojim slučajevima je izvršenje moguće provesti samo nad sredstvima koja su predviđena za tu namjenu, u onoj visini koja je budžetom određenog javnog organa predviđena u tu svrhu, za konkretnu budžetsku godinu. Postupajući po žalbama građana i po službenoj dužnosti, Ombudsmeni su aktivno djelovali prema javnim organima donošenjem preporuka radi izvršenja pravosnažnih presuda, kada je izvršenik općina, kanton ili entitet.

Žalbe na postupanje sudija često se javljaju kao rezultat nezadovoljstva stranaka konačnim ishodom postupka i donošenjem odluke koja nije u njihovu korist.

Ombudsmeni BiH zapažaju da se žalbe upućene na rad VSTV-a BiH većinom odnose na postupke imenovanja predsjednika sudova i sudija, žalbe vezane za rad disciplinskog tužioca, nepostupanje po zahtjevima stranke, donošenje podzakonskih akata koji su u koliziji sa zakonskim odredbama i dr.

Antikorupcijska politika

Jedan od ključnih zahtjeva u procesu suzbijanja korupcije, uspostavljanja vladavine prava i evropskih integracija je depolitizacija javne uprave. Ombudsmeni u svojim izvještajima godinama ističu da kvalitet javnih usluga i rad organa javne uprave za građanina predstavlja konkretan indikator funkcionalnosti određene države.

Ombudsmeni su sačinili *Specijalni izvještaj o ulozi inspekcijских organa u zaštiti ljudskih prava u BiH*, s ciljem da donosiocima politika i zakona posluži kao instrument prilikom kreiranja mjera, unapređenja funkcionisanja inspekcijского nadzora kao elementa vladavine prava. Ombudsmeni su u svojim izvještajima izvršne organi vlasti podsjetili i pozvali iste da, u skladu sa svojim nadležnostima i ovlaštenjima, poduzmu sve potrebne mjere s ciljem otklanjanja slabosti u funkcionisanju inspekcijских organa, njihovog osnaživanja i osiguranja efikasnijeg djelovanja.

Također, Ombudsmeni su u svojim izvještajima isticali zahtjeve da se sva javna imenovanja obavljaju transparentno, na zakonit način, u skladu s važećim pravilima, propisima i zakonima, da se provedu po principu izbora na osnovu kvaliteta. Ombudsmeni su ukazivali nadležnim javnim preduzećima/ustanovama da je neophodno raditi na depolitizaciji procesa zapošljavanja. Ombudsmeni naglašavaju da je potrebno preispitati postojeći zakonodavni okvir koji reguliše pitanje vladinih, ministarskih i drugih imenovanja, odrediti jasne kriterije koji moraju biti ispoštovani u procedurama imenovanja i razrješenja imenovanih lica, a koji neće ostaviti prostora za

bilo koji vid zloupotrebe. Također, ombudsmeni su isticali važnost reforme javne uprave kao i edukacije državnih službenika.

Besplatna pravna pomoć

Sistem besplatne pravne pomoći u BiH organizovan je tako da su u FBiH uspostavljeni zavodi za besplatnu pravnu pomoć u devet kantona, dok u RS-u besplatnu pravnu pomoć obezbjeđuje Centar za pružanje besplatne pravne pomoći RS, a u BD BiH Kancelarija za pravnu pomoć.

Zakonom o besplatnoj pravnoj pomoći BiH omogućen je jednak pristup pravdi i sudu pred organima i institucijama za nivo BiH, građanima BiH, bez obzira na njihovo imovno stanje, a besplatna pravna pomoć se pruža u okviru Ministarstva pravde BiH.²⁴

Žalbe u Instituciji su izjavljene zbog povrede prava na pravnu pomoć zbog neuspostavljanja sistema pravne pomoći, nefunkcionalnosti zavoda za pravnu pomoć, nezadovoljstva radom službenika zaposlenih u centru za pravnu pomoći itd.

SLOBODA IZRAŽAVANJA, PRISTUP INFORMACIJAMA, POLOŽAJ NOVINARA

Pravo na pristup informacijama u okviru međunarodnih konvencija podvodi se pod slobodu izražavanja, a koje je u BiH, uređeno na način da postoji zakon o slobodi pristupa informacija na nivou BiH, i zakoni na nivou entiteta.

Institucija registruje veći broj žalbi koje se odnose na povredu ovog prava, što je prvenstveno rezultat djelovanja Institucije u prethodnom periodu kroz rad na promociji osnovnih ljudskih prava.

Povrede se najčešće ogledaju u neodlučivanju organa javne vlasti po podnesenim zahtjevima u zakonom propisanim rokovima, odbijanju pristupa informacijama, kršenju prava na dvostепенost u odlučivanju, šutnji administracije, nepravilnom utvrđivanju izuzetaka od saopćavanja, te neprovođenju testa javnog interesa.

Zakon o slobodi pristupa informacijama na nivou institucija BiH donesen je 2023. godine. Entitetski zakoni nisu pretrpjeli nikakve izmjene i dopune što je vidljivo i iz Izvještaja Evropske komisije o BiH za 2023. godinu, koji konstatuje da usvajanjem novog zakona na nivou BiH nezavisnost žalbenog postupka tek treba uskladiti s međunarodnim i evropskim standardima, te da

²⁴ U okviru Strategije za reformu sektora pravde koja je usvojena 2008. godine od strane Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, entitetskih ministarstava pravde i Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH, predviđeno je uspostavljanje sistema besplatne prave pomoći u svim postupcima i na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Nacrtom Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini (SRSP u BiH) za period od 2023. do 2027. godine (koja još nije usvojena od Vijeća ministara BiH) u reformskoj oblasti 3. Međunarodna pravna pomoć i pravosudna saradnja i pravna pomoć i briga o korisnicima suda, definisani su operativni ciljevi, s ciljem rješavanja najvažnijih pitanja koja su utvrđena kroz provedeno istraživanje i konsultacije.

U tom smislu, jedan od operativnih ciljeva odnosi se na unapređenje sistema pravne pomoći u Bosni i Hercegovini, odnosno donošenje izmjena ili dopuna Zakona o pravnoj pomoći u Bosni i Hercegovini, nakon sveobuhvatne analize sadašnjeg stanja u ovoj oblasti, i jačanje ljudskih i materijalnih kapaciteta u uređima za pravnu pomoć u Bosni i Hercegovini. Isto tako treba izvršiti procjenu u kojoj mjeri trenutni kriteriji i finansijski pragovi sprečavaju pristup pravdi onima čija su sredstva iznad utvrđenih pragova, ali nisu u mogućnosti da plate advokata da ih brani ili zastupa, te načini osiguranja dugoročnog finansiranja pravne pomoći koje provode nevladine organizacije i kako na najbolji način pružiti uslugu pravne pomoći na ekonomičan način s različitim pružiocima usluga.

se Pravila o zaštiti podataka i pristupu informacijama i dalje tumače na način koji štiti privatne, a ne javne interese na svim nivoima vlasti.

U pogledu zaštite prava novinara i dalje ne postoje zvanične evidencije nadležnih organa o broju i vrsti prijetnji i napada na novinare. U oblasti štampanih i *online* medija i dalje je neophodno usvajanje odgovarajućih zakonskih propisa koji uređuju ove oblasti.

PRAVA MANJINA

Povećan rizik od siromaštva prisutan je kod manjinskih grupa, kao što su pripadnici romske populacije. Prisutni problemi su: nedostatak ličnih dokumenata, nizak stepen obrazovanja i uključenosti u obrazovni sistem, siromaštvo i loši ekonomsko-socijalni uslovi življenja. S ciljem poboljšanja položaja Roma, potrebno je sistemski djelovati u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, zdravstvene zaštite, obrazovanja i svih oblika uključenosti u društvene, socijalne, kulturne i političke tokove života.

BiH je usvojila Akcioni plan za društvenu inkluziju Roma i Romkinja u BiH 2021-2025., a što uključuje prikupljanje podataka o situacijama diskriminacije i anticiganizma, izradu posebnih izvještaja i/ili dijela godišnjeg izvještaja o diskriminaciji Roma, kao i organizovanje edukacija i drugih aktivnosti za promociju prava Roma u svrhu suzbijanja diskriminacije i apatridije.

Nastava na jezicima manjina još uvijek se odvija kroz vanškolske aktivnosti.

PRAVA DJECE

Posljednji Akcioni plan za djecu usvojen je za period 2015-2018. godina.

Tokom 2023. godine u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti RS, Vlada RS je usvojila Strategiju socijalne zaštite RS za period 2023-2029. godina²⁵.

U FBiH još uvijek nije usvojen Zakon o posebnom registru osoba pravosnažno osuđenih za krivična djela protiv spolne slobode i morala nad djecom i maloljetnicima.²⁶

U RS stupio je na snagu novi porodični zakon kojim je definisana posebna zaštita djeteta na način da je u svim pitanjima koja se tiču djeteta, svako dužan da se rukovodi i postupa u skladu s najboljim interesima djeteta, povećana je dobna granica za potpuno usvojenje sa pet na deset godina, predviđeno je uspostavljanje Jedinstvenog ličnog registra usvojenja koji sadrži evidenciju podataka o budućim usvojiocima, a uređenje vršenja roditeljskog prava i održavanje ličnih odnosa dato je u nadležnost sudu.

Ombudsmeni BiH su krajem 2019. godine izradili *Specijalni izvještaj o zabrani fizičkog kažnjavanja djeteta u BiH*²⁷. Problematika zabrane fizičkog kažnjavanja djece i dalje je izvan

²⁵ Strategija socijalne zaštite RS za period 2023-2029. godina („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 108/23);

²⁶ U vrijeme izrade ovog izvještaja, prijedlog Zakona dobio je punu podršku u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije BiH i treba da bude potvrđen i u Domu naroda Parlamenta FBiH.

²⁷ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2019120514261316bos.pdf

zakonske regulative u FBiH i BD BiH. Porodičnim zakonom RS tjelesno kažnjavanje djece u kući je zabranjeno.²⁸

Ombudsmeni BiH godinama zagovaraju i uspostavljanje alimentacionih fondova u BiH, no nije došlo do rješavanja ovog problema.

Djeca i dalje čine značajan procenat žrtava trgovine ljudima u BiH i podvrgnuta su seksualnom iskorištavanju, radnoj eksploataciji, prisilnom prosjačenju i dječijem braku. U 2023. godini Ombudsmeni BiH sačinili su *Specijalni izvještaj o maloljetničkim brakovima*.

Ombudsmeni BiH su tokom 2021. godine sačinili *Specijalni izvještaj o stanju u ustanovama u kojima su smještena djeca u sukobu sa zakonom*. Preporuke upućene nadležnim organima su u većini realizovane.

Tokom 2021. godine sačinjen je *Specijalni izvještaj o stanju ostvarivanja prava na dječiji dodatak u BiH* s namjerom da se ukaže na problem siromaštva i neadekvatan životni standard djece. U FBiH je stupio na snagu Zakon o materijalnoj podršci porodicama s djecom²⁹, dok je u RS stupio na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o dječijoj zaštiti, kojim je proširen obuhvat prava na dodatak na djecu i prvog djeteta u porodici, te su povećana davanja za drugo, treće i četvrto dijete, kao i djeci iz osjetljivih kategorija.

Ombudsmeni BiH su tokom 2023. godine izradili *Specijalni izvještaj o zbrinjavanju djece bez roditeljskog staranja s posebnim fokusom na ustanovama* i uputili preporuke nadležnim organima.³⁰

U BiH je i dalje prisutan veliki problem upisa djece u matične knjige čiji su roditelji strani državljanima.

PRAVA OSOBA S INVALIDITETOM

U BiH ne postoji jedinstvena definicija osoba s invaliditetom, niti je osigurana dosljedna primjena Konvencije.

U FBiH je u toku postupak usvajanja Zakona o jedinstvenim načelima i okviru materijalne podrške osoba s invaliditetom, kojim bi se na sistemski način uredilo pitanje materijalne podrške osobama s invaliditetom, utvrdila definicija osoba s invaliditetom i invaliditeta, te osnovna prava, i postupak za njihovo ostvarivanje³¹.

²⁸ Član 97. Porodičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“), broj 54/02, 41/08 i 63/14;

²⁹ Ovim Zakonom osigurano je da djeca u skladu s utvrđenim kriterijima uživaju pravo na dječiji dodatak na teritoriji cijele FBiH.

³⁰ Preporuke dostupne na: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2023092914083723eng.pdf

³¹ U FBiH je donesena Odluka od strane Vlade Federacije BiH o izradi Strategije za unapređenje prava i položaja osoba s invaliditetom u Federaciji Bosne i Hercegovine 2022-2027. godina; utvrđen Nacrt zakona o zaštiti mentalnog zdravlja Federacije BiH koji je trenutno u parlamentarnoj proceduri; Upravni odbor Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja u Federaciji BiH usvojio je Pravilnik o jedinstvenim kriterijima i pravilima postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja („Službene novine FBiH“, broj 63/21) kojim se uređuju jedinstveni kriteriji i pravila postupka medicinskog vještačenja zdravstvenog stanja; usvojen je Zakon o roditeljima njegovateljima u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 75/21) koji ima implikacije i na djecu s invaliditetom; usvojen je Zakon o materijalnoj podršci porodicama s djecom („Službene novine Federacije BiH“, broj 52/22) kojim je napravljen značajan

Osobe s invaliditetom predstavljaju jednu od najranjivijih grupa stanovništva, i suočavaju se s problemima u oblasti obrazovanja, zdravstva, rada, zapošljavanja i pristupačnosti.

Ombudsmeni BiH su 2022. godine sačinili dokument pod nazivom *Smjernice za unapređenje svakodnevnih komunikacija s osobama s invaliditetom*³².

Nije došlo do implementacije presude u predmetu Hadžimejlić i drugi protiv BiH³³, ali su u toku izmjene i dopune Porodičnog zakona FBiH, Zakona o vanparničnom postupku FBiH s ciljem implementacije presude.

U 2023. godini Ombudsmeni BiH nastavili su pratiti stanje osoba s intelektualnim i mentalnim poteškoćama kroz zaprimljene žalbe, te je u toku izrada Pratećeg izvještaja o stanju u ustanovama u kojima su smještena lica s intelektualnim i mentalnim poteškoćama u BiH.

Ombudsmeni BiH su 2021. godine sačinili *Specijalni izvještaj o efikasnosti zakonskih rješenja o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom*³⁴.

Usvajanjem Zakona o ustanovama socijalne zaštite u FBiH³⁵, u čijem procesu donošenja su učestvovali i Ombudsmeni BiH, putem upućivanja komentara na Prednacrt Zakona, na sistemski način riješena je predmetna oblast.

U 2024. godini finaliziran je proces formiranja/imenovanja Vijeća za osobe s invaliditetom BiH.

iskorak u kontekstu poboljšanja položaja porodica s djecom; u toku su izmjene i dopune Porodičnog zakona Federacije BiH, kao i Zakona o vanparničnom postupku Federacije BiH, kojima se provode aktivnosti na implementaciji presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Hadžimejlić i dr. protiv Bosne i Hercegovine.

³² Dostupno na: https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2022120108585014bos.pdf;

³³ Presuda Hadžimejlić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, dostupno na http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/PRESUDA%20HADZIMEJLIC%20I%20DRUGI%20protiv%20BIH.pdf

³⁴ https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/ombudsmen_doc2021072208592983bos.pdf

³⁵ Zakon o ustanovama socijalne zaštite u FBiH („Službene novine FBiH“, broj 64/22);